

ve Hz. Muhammed'e atalarının dinini ortadan kaldırmak isteyen bir âsi nazarıyla bakan Kureyşli müşrikler, bu antlaşma ile müslümanları kendileriyle denk bir taraf olarak kabul ettiler. Bu durum diğer müşrik kabilelerin arasına korku saldı ve yakın bir gelecekte müslümanların hâkim güç olacağına inanmalarını sağladı.

Bu antlaşma ile Kureyşliler'in müslümanlara karşı fiili düşmanlığı sona erdi. Hem müslümanlara hem de müşriklere savaş tehdidinden uzak bir ortamda birbirlerini daha iyi tanıma ve aralarındaki ilişkileri geliştirme imkânı verdi. O zamana kadar diğer Araplar nezdindeki itibarından faydalanarak Medine Devleti aleyhinde gerçekleştirilen her hareketin başlatıcısı olan Kureyş ile barış yapılırca, esasen Hz. Muhammed ile doğrudan bir anlaşmazlığı bulunmayan diğer Arap kabileleri müslümanlarla rahatça görüşüp İslâmiyet hakkında bilgi edindiler ve onların giderek artan güç ve nüfuzları karşısında ihtidâ ettiler. İslâmiyet Arap yarımadasında hızla yayılmaya başladı; öyle ki Hudeybiye Antlaşması'ndan Mekke'nin fethine kadar geçen iki yıl içinde müslüman olanların sayısı, o güne kadar geçen on sekiz yıl içerisinde İslâmiyet'i kabul edenlerin sayısını aştı. Önceleri benimsenmeyen Hudeybiye Antlaşması, aslında Hz. Peygamber'in Kur'an ile de teyit edilen en büyük siyasî zaferi idi. Bu antlaşma aynı zamanda Hayber'in fethine zemin hazırlamıştı. Nitekim Resûl-i Ekrem daha bir ay bile geçmeden 1500 kişilik bir kuvvetle Hayber üzerine yürümüş ve yahudilere ağır bir darbe indirmiştir. Hayber'de kazanılan zafer Arap kabileleri üzerinde şok etkisi yapmış ve sayıları hızla artan müslümanlar, Kureyş müşriklerinin antlaşmayı bozmaları üzerine iki yıl sonra Mekke'yi fethetmişlerdir. Resûl-i Ekrem bu antlaşmadan sonra Bizans ve Sâsânî imparatorlarına, Mısır mukavkısına, Habeş necâşisine ve bazı Arap emîrlere mektuplar göndererek onları İslâm'a davet etmiş, üç yıl içinde barışçı yollarla devletini on kat büyüttmüş ve hemen hemen bütün Arap yarımadasını hâkimiyeti altına almıştır.

Hudeybiye Antlaşması'nın ertesi yılı müslümanlar umre yapmak üzere Mekke'ye gittiklerinde şehir halkı dağlara çekildi. Resûlullah isteseydi oradan ayrılmaz ve Mekke'yi İslâm devletine ilhak ederdi; ancak onun siyasetinde ahde vefasızlığa yer yoktu. Nitekim daha önce antlaşma yazılırken Ebû Cendel adlı bir genç İslâmiyet'i kabul ederek Mekke'den kaçıp Hudeybiye'ye gelmiş ve Hz. Peygamber, as-

habın hoşuna gitmemesine rağmen antlaşma şartları uyarınca onu babası Süheyl b. Amr'a teslim etmişti. Buna karşılık yine aynı günlerde ona sığınan iki kadını, antlaşmada sadece erkek mültecilerden söz edildiğini belirterek geri vermemiş ve Kureyş de bunu kabul etmek zorunda kalmıştı. Daha sonra Ebû Basîr Mekke'den kaçıp Hz. Peygamber'in yanına Medine'ye geldi. Kureyşliler antlaşma gereğince onun kendilerine iade edilmesini istediler. Resûl-i Ekrem de kabul etti. Ebû Basîr yolda kendisini götüren iki muhafızdan kurtulup Medine'ye döndü; ancak tekrar Kureyş'e teslim edilmekten korktuğu için buradan ayrılarak Mekke-Suriye ticaret yolu güzergâhındaki İs veya Sifülbahr mevkiine yerleşti. Başta Ebû Cendel olmak üzere kendisi gibi Mekke'den kaçıp antlaşma uyarınca Medine'ye giremeyen yeni müslümanlar da ona katıldılar ve kervanları tehdit etmeye başladılar. Bunun üzerine Kureyş, İslâmiyet'i kabul ederek Medine'ye sığınan Mekkeliler'in geri verilmesi şartının kaldırılmasını istedi (ayrıca bk. FETH SÜRESİ).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, II, 571-633; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 308-322; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 95-105; Fâkihî, *Ahbaru Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah), Mekke 1986, V, 70-83; Belâzürî, *En-sâb*, I, 349-352; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 1528-1554; a.mlf., *Câmi'u'l-beyân*, XXVI, 59-61; İbn Hazm, *Cevâmî'u's-sîre*, s. 207-211; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 229-230; İbn Seyyidünnâs, *Üyûnü'l-eşer*, II, 113-130; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, II, 122-133; Aynî, *Ümde-tü'l-kârî*, Kahire 1972, XIV, 216-236; Süyûtî, *el-Haşâ'îşü'l-kübâr* (nşr. M. Halîl Herrâs), Beyrut 1965, I, 398-411; Şâmî, *Sübûlü'l-hüdâ*, V, 55-148; Şiblî Ömer Rıza [Doğru], *İstanbul 1928*, I, 421-433; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1403/1983, s. 77-84; a.mlf., *İslâm'da Devlet İdaresi* (trc. Kemal Kuşçu), İstanbul 1963, s. 221-225; a.mlf., *H. Peygamber'in Savaşları*, s. 164-167; a.mlf., *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 249-260; a.mlf., "Hudeybiye", *UDMİ*, VII, 958-962; *Miftâhu'l-künûzi's-sünne*, s. 86, 153-154; Selîm Abdullah Hicâzî, *Menhecû'l-İlâmî'l-İslâmî fî şulhi'l-Hudeybiyye*, Cidde 1406/1986; Şevki Ebû Halîl, *Şulhu'l-Hudeybiyye el-fethu'l-mübîn*, Dimaşk 1986; Hafîz Muhammed el-Hakemî, *Merviyâtü gazveti Hudeybiyye*, Riyad 1411/1990; Miklos Muranyi, "Die Auslieferungsklausel Des Vertrages Von Al-Hudaybiya Und Ihre Folgen", *Arabica*, XXIII/3, Leiden 1976, s. 275-295; G. R. Hawting, "Al-Hudaybiya and the Conquest of Mecca", *Jerusalem Studies Arabic and Islam*, VIII/2, Jerusalem 1986, s. 1-23; Andreas Görke, "Die frühislamische Geschichtsüberlieferung zu Hudaibiya", *Isl.*, sy. 74 (1997), s. 193-238; H. Lammens, "Hudeybiye", *IA*, V/1, s. 578-579; W. M. Watt, "Al-Hudaybiya", *EP* (İng.), III, 539.

MUHAMMED HAMÎDULLAH

HUDEYDE

(الحديدة)

Yemen Cumhuriyeti'nin
Kızıldeniz kıyısındaki en önemli
liman şehri.

Hudeyde isminden ilk defa Yemen tarihçisi Ali b. Hasan el-Hazrecî 795'te (1393) bir sahilin adı olarak söz eder. Ancak yapılan arkeolojik araştırmalar, bu tarihten üç dört asır önce bu civarda bazı yerleşim merkezlerinin bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. İslâm'ın yayılışından kısa bir süre önce bölgenin güneyindeki Ganemiye'de yaşayanlar vardı ve bu insanlar, Hz. Peygamber'in bölgeye yolladığı davetçiye direnme göstermeden İslâmiyet'i kabul etmişlerdi (Baldry, *Ar.S*, sy. 7 [1985], s. 39). Bu şehir muhtemelen bir deprem sonunda yok olmuştur. VIII. (XIV.) yüzyılda av sahası olarak kullanılan Hudeyde'den yerleşim merkezi niteliğiyle bahsedilmesi, XV. yüzyılın ortalarında Aden'deki Tâhirî Sultanlığı'nın hâkimiyet yıllarına rastlamaktadır. Ahmed b. Mâcid de *Kitâbü'l-Fevâ'id* adlı eserinde (tefilî 1490) buranın Yemen'in en önemli limanlarından biri olduğunu söyler.

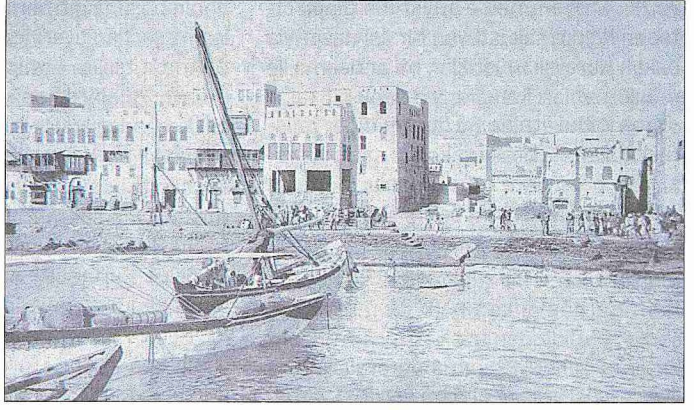
XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Hudeyde Limanı önemini korudu. 1515'te Memlûkler Aden'e gelen Portekizliler'e karşı gönderdikleri kuvvetler için Zebîd imamının istenilen gıda yardımını yapmaması yüzünden karaya asker çıkararak Hudeyde'de hâkimiyet sağladılar. Bu saldırıdan büyük zarar gören şehir canlılığını kaybetti ve fonksiyonunu daha güneydeki Moha Limanı'na bıraktı. 1517'de Mısır'ın Yavuz Sultan Selim tarafından ele geçirilmesinden sonra Yemen'de bulunan Memlûk ordusu da Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini kabul etti. Gucerât Sultanı Bahadır Şah'ın Osmanlı Devleti'nden Portekizliler'e karşı yardım istemesi üzerine 1538'de Hint seferine çıkan Hadım Süleyman Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması dönüşte Hudeyde'ye ve Yemen'in Kızıldeniz'deki diğer limanlarına uğrayarak bölgeyi kontrol altına aldı. 1625'te Zeydî imamı Muhammed Müeyyed-billâh Hudeyde'ye yürüdüğünde Osmanlılar açığı Kemerân adasına çekildiler ve şehir 1636 yılına kadar Zeydîler'in hâkimiyetinde kaldı.

Güneydeki Moha Limanı Kızıldeniz'in girişine yakınlığından dolayı Avrupa, Güneydoğu Asya ve Hindistan arasındaki kahve ticaretinin merkezi haline gelince Hudeyde eski önemini kaybetti. Bu du-

rum, XVII. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde Avrupalı korsan gemilerinin Bâbülmendep'in yakınından geçen ticaret gemilerine saldırmasıyla değişti ve içeride olması sebebiyle daha güvenilir bulunduğ u için tekrar önem kazanan Hudeyde Limanı'nda kahve ticareti yeniden canlandı. Osmanlı Devleti kahve ticaretini bu limandan yapıyor, Amerikan bezi ve gaz yağı karşılığında İngiltere ve Fransa'ya ihraç edilen kahvenin miktarı yılda 6.000 tonu buluyordu. Hudeyde XVIII. yüzyılda, özellikle 1730-1790 yılları arasında en parlak dönemini yaşadı; ticarî bakımdan gittikçe önem kazanan şehrin bu yıllardaki durumunu burayı ziyaret eden birçok Batılı seyyah anlatmaktadır. Hudeyde İskeleyi, Kızıldeniz'deki Sevâkin tüccarlarının Nil topraklarından sevkettikleri atlar için de belli başlı bir pazar yeri ydi. Ancak bu ticarî gelişme kısa sürdü. Zira şehir bölgedeki aşiret ve kabilelerin saldırılarına mâruz kaldı ve 1809-1810 yıllarında Şerif Hamûd Ebû Mismâr burayı işgal etti. Daha sonra Cîzân'dan gelen Vehhâbîler şehri yağmaladılar ve yakıp yıktılar. Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa, nüfuz sahasını Arap yarımadasına kadar genişlettiğinde bu yerlerdeki olaylar istediği şekilde gerçekleşmeyince Hudeyde'yi San'a'daki Zeydi yönetimine bıraktı.

Aden Limanı'nın İngilizler tarafından geliştirilmesiyle önemi azalan Moha'nın yerine Türkler 1830 yılında Hudeyde Limanı'nı ıslah ettiler. Şerif Hüseyin'in isyanında (1832) burası oldukça zarar gördü. Mısır'da güçlenen Mehmed Ali Paşa, tekrar Akabe'den Bâbülmendep'e kadar Arabistan sahillerini kontrolüne alınca şehir yeniden büyük bir ticaret merkezi haline geldi. 1835'te bölgeyi ziyaret eden Batılı seyyahlar Hudeyde'nin etrafında taştan bir surun bulunduğunu, içeride büyük bir pazarın yer aldığını, caddelerin düzenli ve binaların güzel olduğunu söylemekte, kahve ticaretinin canlılığından bahsetmektedirler. Mısır ordusunun şehirden ayrılmasıyla Hudeyde de Tihâme bölgesinin teslim edildiği Şerif Hüseyin'in kontrolüne girdi (1840). 1849'da Osmanlı Devleti'nin Mekke şerifinin nezareti ve Tevfik Paşa'nın kumandası altında Kermerân adası ile Hudeyde'yi ele geçirmek üzere gönderdiği 3000 piyade ve kırk fırka süvari şehri teslim aldı. Sultan Abdülaziz zamanında bütün Yemen'de tek başına hâkimiyet kurmaya çalışan Muhammed b. Âiz, 1870'te isyan ederek Asîr bölgesindeki kabilelerden topladığı asker-

XX. yüzyılın
ilk yarısında
Hudeyde
Limanı'nı
gösteren
bir fotoğraf

lerle şehri kuşattıysa da Osmanlı askerlerinin savunması karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Hudeyde Limanı yedinci ordu ile Yemen vilâyetinin iskeleyi konumunda olduğundan, ayrıca vilâyet merkezi San'a ile aralarındaki mesafenin azlığından dolayı Yemen'in ele geçirilmesinde ve iç kesimlerdeki orduya erzak sevkinde en önemli hareket noktasını teşkil ediyordu.

1326 (1908) yılı kayıtlarına göre XX. yüzyılın başlarında Yemen vilâyetinin Asîr, Hudeyde, Tâiz ve Yemen olmak üzere dört sancağı vardı. Hudeyde sancağı Bâcil, Beytülfakîh, Cebelireyme, Ebûarîş, Hacûr, Luhayye, Zebîd ve Zeydiye'den oluşan sekiz kaza, yirmi sekiz nahiye ve 1336 köye sahipti. Arabistan yarımadasının en işlek çıkış noktası ve bütün Kızıldeniz'in en meşhur limanı konumunda olmasına rağmen Hudeyde'nin henüz modern bir rıhtımı yoktu. Şehir beş kapısı ve iki burcu bulunan bir surla çevriliydi; kapılarında top tabyaları yer alıyordu. Merkezde kerpiçten yapılmış birkaç katlı 700 ev, surların çevresinde ise "arîş" denilen ağaç ve otların malzeme olarak kullanıldığı 4-5000 baraka vardı. Ayrıca merkezde hükümet konağı, kumandan dairesi, telgrafhane, rûsûmat idaresi, biri sivil, biri askeri iki hastahane, kışla, sanat mektebi, belediye binası, üçü büyük, kırkı küçük cami-mescid ve 600 kadar da dükkân bulunuyordu. Sokaklar çok dar ve surların dışında kalan yerler mezbelelik olduğundan şehirde sıtma eksik değildi. Su sıkıntısı da had safhadaydı; bir buçuk saat mesafedeki tepelerde açılan kuyulardan önceleri hayvan sırtında getirilen sular, daha sonra padişahın emriyle yapılan kanallar vasıtasıyla bir şadırvana aktıldı. Çevre toprakları kumlu ve susuzdu; dolayısıyla tahıl ve meyve ziraatı yapılamıyor, yiyecek maddeleri buraya bağlı na-

hiye ve kasabalardan sağlanıyordu. Bu olumsuz hayat şartlarına rağmen Hudeyde, Yemen'in en önemli ticaret merkezi olması sebebiyle yerli ve Avrupalı birçok zengin tüccarın oturduğu bir şehirdi. Arap, Habeş ve Hintliler'in evliliklerinden oluşan melez halk ticaret, gemicilik ve kısmen de dokumacılıkla uğraşmaktaydı. Başlıca ihracat ürünlerini kahve, yörede çokça bulunan tuz, sedef, tabaklanmış deri, bal mumu ve fildişi; ithalât mallarını ise piring, un, şeker ve sabun teşkil ediyordu. İhraç edilen keçi ve koyun derilerinin en büyük müşterisi olan Amerikan deri fabrikalarının burada temsilcileri bulunuyordu.

Hudeyde ticaret yolları üzerinde yer aldığı için bir uğrak ve konaklama yeri ydi. Ancak ticarî hareketliliğin bazı yıllarda çok azaldığı görülür; meselâ 1896'da sadece beş vapur uğramıştı. Es'ad Câbir'in verdiği bir çizelgede, yıllık 499'u yelkenli ve seksen beşi buharlı olmak üzere toplam 584 ticarî geminin limana uğradığı görülmektedir. Bunlardan 442 tanesi (iki-si vapur) Osmanlı Devleti'ne, diğerleri İngiltere, Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Mısır Hidivliği ve İran'a aittir. 1911'de Hudeyde-San'a arasında demiryolu yapımına başlandıysa da aynı yıl çıkan Osmanlı-İtalyan savaşı yüzünden tamamlanamadı. Yine 1911 yılında Hudeyde'de bir numune mektebi tesisine teşebbüs edildi. Ziraatın ıslahı için İstanbul'dan gönderilen aletler kazalarla nahiyelere dağıtıldı. Halkın Osmanlı Devleti'ne bağlılığını arttırmak için yerlilerden jandarma birlikleri oluşturuldu. Seyyid ve şeyhlere içtimâî durumlarının önemini gösterecek şekilde maaş bağlandı. İtalyanlar, Kızıldeniz'deki savaşın daha çok güney kesimlerde cereyan etmesi ve Osmanlı karargâhının Hudeyde'de bulunması sebebiyle limandaki Osmanlı donanmasını kendileri için tehlike olarak görüyorlardı.

Hudeyde'den
bir görünüş –
Yemen

Bundan dolayı burayı topa tuttular ve karargâhla askerî hastahaneyi tahrip ettiler. Bu bombardıman sonucunda halk evlerini bırakıp bir müddet civardaki köşklere sığındı. I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz saldırılarına mâruz kalan şehrin önceleri 40.000 civarında olan nüfusu 2000'lere kadar düştü. Aralık 1918'de Hudeyde Limanı'na gelen İngilizler, otuz kırk kişiden ibaret bir Osmanlı birliğinin koruduğu şehri hiçbir direnişle karşılaşmadan işgal ettiler. Tihâme bölgesindeki halk, özellikle Hudeyde'de bulunan tüccarlar Türkler'in yeniden idareyi ele geçirmelelerini istediler ve yaklaşık iki yıl bunu gerçekleştirmek için gizlice gayret gösterdiler.

1921'de Asîr Emîri Seyyid Muhammed b. Ali el-İdrîsî'nin, onun 1923'te ölümünden iki yıl sonra da İmam Yahyâ'nın kontrolüne geçen Hudeyde bu dönemde ticarî merkez olma özelliğini korudu. 1934 yılında bir müddet Suûdîler'in işgalinde kalan şehir, aynı yıl İmam Yahyâ'nın Suûdî Kralı Abdülazîz'le yaptığı Tâif Antlaşması gereğince Yemen'e geri verildi. Bundan sonra geniş bir imar faaliyeti başlatıldı. İkili ilişkiler sonucu 1948'de San'a-Hudeyde yolu Çin'in, liman tesisleri de Sovyetler Birliği'nin katkılarıyla inşa edildi. 1970'li yıllarda Hudeyde deniz trafiğinin en yoğun olduğu limanlardan biri haline geldi.

Osmanlılar zamanında bölgede yaşayan ahalinin çoğunluğu Şâfiî, Hanefî ve Hanbelî mezhebiniydi. Osmanlı hâkimiyetinin son zamanlarında İngiltere, Fransa ve Yunanistan'ın Yemen'deki konsoloslukları burada bulunuyordu. Endüstri tesislerinin de yer aldığı Hudeyde bugün Yemen Cumhuriyeti'nin dördüncü büyük şehri olup 1986'daki tahmini nüfusu 155.000'dir. Şair ve edip Câbir Rızk ile Benî Matîr, Benî Ehdel ve Benî Mükerrrem gibi âlimlerin yetiştiği aileler de Hudeydeli'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Hasan el-Hazrecî, *el-'Ukûdû'l-lâ'li'li'* (trc. J. W. Redhouse), London 1907, II, 243; İbn Mâcîd, *el-Fevâ'id: Arab Navigation in the Ocean Before the Coming of the Portuguese* (trc. G. R. Tibbets), London 1981, s. 226, 227, 255, 420; M. Niebuhr, *Travels Through Arabia* (trc. R. Heron), Edinburgh 1792 → Beyrut, ts., I, 279-280; Ahmed Râsîd, *Târih-i Yemen ve San'a*, İstanbul 1291, II, 308-309; Ahmed b. Ahmed en-Nu'mî, *Havliyyâtü'n-Nu'mî et-Tihâmiyye min târihi'l-Yemeni'l-hadîş* (nşr. Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî), Dimaşk 1987, tür.yer.; İsmâil, *Yemen Vilâyetinin Ahvâli*, İÜ Ktp., TY, nr. 4663, s. 148-153; Rüştü Paşa, *Yemen Hâtıratı*, İstanbul 1327, s. 2; Nüreddin Bey, *Yemen Lâ-yihâsı*, İstanbul 1327, s. 7, 9, 35; Hüseyin b. Ahmed el-Arşî, *Bülûğu'l-merâm fî şerhi miski'l-hitâm*, Kahire 1939, s. 72, 88, 92, 94, 95; Zeki Ehiloğlu, *Yemen'de Türkler*, İstanbul 1952, tür.yer.; L. O. Schuman, *Political History of the Yemen at the Beginning of the 16th Century*, Amsterdam 1961, s. 18-19; a.mlf., "Al-Hudaydah", *EI²* (İng.), III, 539-540; Asaf Tanrikut, *Yemen Notları*, Ankara 1965, s. 28, 43, 58, 94, 119, 167; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunun Güney Siyaseti: Habeş Eyaleti*, İstanbul 1974, s. 139; R. J. Gavin, *Aden under British Rule 1839-1967*, London 1975, bk. İndeks; J. E. Peterson, *Yemen the Search for a Modern State*, London 1982, tür.yer.; E. Macro, *el-Yemen ve'l-garb* (trc. Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî), Dimaşk 1407/1987, tür.yer.; Hüseyin b. Abdullah el-Ömerî, *Mîetü 'âm min târihi'l-Yemeni'l-hadîş*, Dimaşk 1408/ 1988, tür.yer.; İbrâhim Ahmed el-Makhafî, *Mu'cemü'l-büldân ve'l-kabâ'ili'l-Yemeniyye*, San'a 1988, s. 162-163; İhsan Süreyya Sırma, *Osmanlı Devleti'nin Yıkılışında Yemen İşyanları*, İstanbul 1989, s. 64, 72; P. Hamalainen, *Yemen*, Paris 1989, s. 143-159; J. Baldry, "Ehemmu'l-ehdâş fî târihi'l-Hudeyde" (trc. Muhammed İzzî v.dğr.), *el-İktîl*, I/3-4, San'a 1981, s. 63-72; a.mlf., "Al-Hudaydah and the Powers During the Saûdî-Yemeni War of 1934", *Ar.S*, sy. 6 (1985), s. 37-51; a.mlf., "The Early History of the Yemeni Port of al-Hudaydah", *a.e.*, sy. 7 (1985), s. 37-41; a.mlf., "The British Military Administration of Al-Hudaydah, Yemen-December 1918 to January 1921", *ZDMG*, CXXXV (1985), s. 241-287; İdris Bostan, "Muhammed Hilâl Efendi'nin Yemen'e Dair İki Lâ-yihâsı", *Osm.Ar.*, sy. 3 (1982), s. 301-326; "Hudeyde", *Kâmûsü'l-a'lâm*, III, 1933-1934; Besim Darkot, "Hudeyde", *İA*, V/1, s. 579-581; Mu'cim el-Makhafî, "el-Hudeyde", *el-Mevsû'atü'l-Yemeniyye*, San'a 1412/1992, I, 355-356.

RIZA KURTULUŞ

HÜDİLER

(بنو هود)

Sarakusta (Saragossa)
merkez olmak üzere
Endülüs'ün kuzeyindeki
Sağrîla'lâ (Aragon) bölgesinde
hüküm süren
bir Arap hânedanı
(1039-1146).

Hânedanın kurucusu, fetih yıllarında Endülüs'e yerleşen Arap asıllı Benî Hûd ailesine mensup Emevî kumandanlarından Süleyman b. Hûd'dur. Endülüs Emevî Devleti'nin yıkılmasının ardından baş gösteren siyasî parçalanma sırasında Tüccîbîler'in yönetiminde bulunan Lâride (Lérída), Tutîle (Tudela) ve Sarakusta'yı zapt ederek Hûdîler adıyla bir devlet kuran Süleyman b. Hûd, Müstaîn-Billâh unvanı ile mülûkû't-tavâifin hepsinden önce halifeliliğini ilân etti (431/1039); arkasından da topraklarını genişletmek için hristiyanların desteğini sağlayarak Tuleytula'da (Toledo) hüküm süren Zünnûnîler'le savaştı. Hâkimiyeti altındaki toprakları beş oğluna paylaştırdıktan sonra 438 (1046) yılında öldü.

Süleyman b. Hûd'un topraklarını oğulları arasında paylaştırması çok geçmeden kardeşlerin birbirine düşmesine sebep oldu. Neticede Sarakusta'ya hükmeden Ahmed el-Muktedir- Billâh, kardeşlerini sindirmeyi ve Yûsuf'un elinde bulunan Lâride dışındaki toprakları hâkimiyeti altına almayı başardı. Bir ara Yûsuf, kardeşi Ahmed'in sert idaresi sebebiyle halk arasında beliren hoşnutsuzluktan yararlanarak sözü edilen toprakların büyük bir kısmını ele geçirip el-Muzaffer lakabıyla halifeliliğini ilân ettiyse de bu durum uzun sürmedi. Çünkü Ahmed'in hristiyan krallıkların desteğini sağlaması üzerine Yûsuf'un kendilerini savunamayacağını anlayan halk, eski halifenin müttefikleriyle birlikte kendilerine zarar vereceği endişesine kapılarak tekrar ona bağlılığını bildirdi. Ahmed'in asıl amacı kendi topraklarını muhafaza etmek ve fırsat buldukça genişlemektir. Bunu gerçekleştirmek için şartlara göre değişen esnek bir siyaset takip etti. Bir taraftan komşu melekler aleyhine topraklarını genişletmeye çalışırken bir taraftan da İspanyollar'la ittifak yapmaktan geri durmadı. Bu şekilde Âmirîler'in elindeki Turtûşe (Tortosa) ve Dâniye'yi (Denia) topraklarına kattı. Aragon Krallığı'nın öncülüğünde oluşturulan ve papalık tarafından da desteklenen bir Haçlı ordusunun 456'da (1064) is-